

Fronteres de paper: drets humans i Unió Europea

Cap ordenament no acaba a la frontera. Per damunt del Dret espanyol hi ha tractats que l'obliguen, tribunals que el corregixen i una Unió les normes de la qual s'apliquen ací sense demanar permís. Esta unitat va de saber a qui acudir quan el teu propi Estat et falla.

El marc de la unitat

SABERS BÀSICS

- Bloc 2: consciència de ciutadania global, societat i globalització.
- Bloc 2: subjectes i actors de les relacions supranacionals.
- Bloc 2: els drets humans, l'ONU, convenis i tractats internacionals.
- Bloc 2: la Unió Europea, les seues institucions i l'acervo comunitari.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- Analitzar críticament els principis i valors del marc jurídic internacional.
- Explicar les repercussions del Dret de la Unió sobre la vida quotidiana.
- Reconéixer i denunciar de forma argumentada els atacs als valors democràtics.

EL CAS

Un comité de l'ONU va condemnar Espanya el 2014, i Espanya va tardar quatre...

Ángela González Carreño va denunciar repetidament la seua exparella per maltractaments. Tot i això, els tribunals van mantindre un règim de visites sense vigilància per a la filla comuna, Andrea. El 2003 el pare la va matar durant una visita. Esgotada la via espanyola, la mare va portar el cas al Comitè CEDAW de Nacions Unides, que el 2014 va...

De què servix guanyar en un organisme internacional si el teu Estat decidix no fer cas?

§ 1

Un món amb les fronteres poroses

*El Dret va nèixer territorial. Els problemes
fa temps que van deixar de cabre dins d'un
mapa.*

GLOBALITZACIÓ

Un procés vell que s'ha accelerat

Persones, mercaderies, diners, dades i idees circulen a una velocitat que les fronteres estatals ja no controlen del tot. La samarreta que portes ha creuat tres o quatre països; el vídeo d'anit era en un altre continent; el preu del pa depén d'una collita llunyana. La contaminació, l'evasió fiscal, les pandèmies i les plataformes digitals no respect...

D'ací que haja anat apareixent un dret per damunt dels Estats, fet de tractats i d'organitzacions.

CONCEPTE CLAU

Ciutadania global

És la consciència de pertànyer a una comunitat humana que va més enllà del país propi, amb problemes i responsabilitats compartits. No és una nacionalitat: ningú té passaport del món. En termes jurídics es traduïx en una cosa concreta: hi ha drets que et corresponen per ser persona, no per ser espanyol, i obligacions que el teu Est...

Analitzar un problema exigix separar el global del local, perquè la solució viu en nivells distints.

Qui pot fer què en el Dret internacional

SUBJECTE O ACTOR	FIRMA TRACTATS?	POT DEMANDAR?
Estat	Sí, és el subjecte per excel·lència	Sí, i pot ser demandat
Organització internacional	Sí, dins de les seues competències	Sí, amb limitacions
Persona física	No	Sí, un Estat davant de certs òrgans
ONG	No	No, però pot donar suport i documentar casos
Empresa multinacional	No	Rarament, i de forma indirecta

La fila decisiva és la tercera: fa huitanta anys una persona no podia reclamar contra el seu propi Estat.

§ 2

Els drets humans i Nacions Unides

*El sistema més universal que hi ha, i també
el que menys força executiva té.*

De la postguerra als comitès d'hui

- **1945** **Es funda l'ONU**
Tot just acabada la Segona Guerra Mundial, amb 51 Estats fundadors.
- **1948** **Declaració Universal de Drets Humans**
Text solemne de l'Assemblea General. No és un tractat: no obliga per si mateix.
- **1950** **Conveni Europeu de Drets Humans**
Consell d'Europa. D'ell naix el tribunal d'Estrasburg, el TEDH.
- **1966** **Els dos grans Pactes**
Civils i polítics; econòmics, socials i culturals. Estos sí que obliguen.
- **1979** **Convenció CEDAW**
El seu comitè és el que va dictaminar el cas que obri esta unitat.

EL QUE QUASI MAI ES DIU

La Declaració de 1948 no és un tractat

És una declaració solemne, sense força obligatòria directa. La seua enorme influència ve d'haver-se convertit en la referència moral i política de tot el que va vindre després. El que sí que obliga són els tractats que la despleguen: els Pactes de 1966 i els tractats sectorials, cada un amb el seu comitè d'experts que vigila el compliment.

Discriminació racial, discriminació contra la dona, infància, discapacitat, tortura. Un tractat i un comitè per a cada un.

Portar un cas a un comité de l'ONU, pas a pas

- 01 Esgotes la via interna: cap òrgan internacional t'escolta si no has recorregut abans els tribunals del teu país.
- 02 Presentes la comunicació, només si el teu Estat va acceptar el protocol de queixes individuals d'eixe tractat.
- 03 El comité examina el cas i dialoga amb l'Estat, que presenta les seues al · legacions.
- 04 El comité emet un dictamen, no una sentència: declara si hi va haver violació i recomana reparació.
- 05 L'Estat hauria de complir. Ací està el punt dèbil: no hi ha policia internacional que l'obligue.

On es reunixen els comités

Els dictàmens obliguen l'Estat, però no els executa ningú més que l'Estat mateix. Per això poden passar

anys.

profedeconomia.es

Foto: United States Mission Geneva, CC BY 2.0 via Wikimedia Commons

Dictamen no és sentència

DICTAMEN D'UN COMITÉ DE L'ONU

- Declara la violació i recomana mesures de reparació.
- Obliga l'Estat com a part del tractat, però no porta execució forçosa.
- El seu compliment depén de la pressió política i dels tribunals interns.

SENTÈNCIA DEL TEDH

- Condemna l'Estat i pot fixar una indemnització.
- L'execució la supervisa el Comité de Ministres del Consell d'Europa.
- Les dos coses valen, però no valen igual: saber quina demanes canvia el que esperes.

EL GRÀFIC

**Tres sistemes superposats. Estrasburg pertany al Consell d'Europa;
Luxemburg, a la Unió Europea.**

L'ERROR MÉS REPETIT

Estrasburg no és Luxemburg

El Consell d'Europa és una organització distinta de la Unió, més àmplia i anterior. El seu tractat estrella és el Conveni Europeu de Drets Humans de 1950 i el seu tribunal és el TEDH, davant del qual pot demandar directament una persona. El Tribunal de Justícia de la Unió, a Luxemburg, fa una altra cosa: interpreta el Dret europeu i garantix que...

A Luxemburg no hi arribes tu amb una demanda. Hi arriba el teu cas, si el jutge espanyol planteja una qüestió prejudicial.

Has esgotat la via judicial espanyola i creus que l'Estat ha vulnerat un dret del Conveni...

A Al Tribunal de Justícia de la Unió Europea, a Luxemburg

B Al Tribunal Europeu de Drets Humans, a Estrasburg

C A la Comissió Europea, que obri un procediment d'infracció

D A l'Assemblea General de l'ONU

Solució: B. El Conveni és del Consell d'Europa i el seu tribunal és el TEDH, al qual una persona pot demandar directament esgotada la via interna. Luxemburg interpreta Dret de la Unió i s'hi arriba per qüestió prejudicial.

§ 3

La Unió Europea

Naix d'una idea deliberadament poc romàntica, i acaba decidint coses que t'afecten esta setmana.

1950, SCHUMAN I MONNET

Entrellaçar indústries per a fer la guerra difícil

Després de dos guerres mundials, la proposta va ser posar en comú el carbó i l'acer de França i Alemanya: si les indústries que fabriquen armes estan entrellaçades, la guerra entre elles es torna materialment difícil. D'aquella comunitat de sis països ix, setanta anys després, una Unió de vint-i-set amb mercat únic i ordenament propi.

El decisiu és el que els Estats van fer en entrar: van atribuir l'exercici de competències. En eixes matèries, qui decidix és la Unió.

EL GRÀFIC

Dalt, qui proposa i qui decidix. Baix, el recorregut d'una norma europea des de la proposta fins a l'adopció.

Qui fa què a Brussel·les

La Comissió

Proposa les normes i defén l'interés comú de la Unió, no el de cap país en particular.

El Parlament i el Consell

Decidixen junts: el Parlament l'elegixes tu cada cinc anys, el Consell són els ministres de cada Estat. Cap dels dos aprova una norma tot sol.

El Consell Europeu

Els caps d'Estat o de Govern. Marca l'orientació política de la Unió, però no legisla.

El Tribunal de Justícia

Interpreta el Dret de la Unió i garantix que s'aplique igual als vint-i-set Estats.

L'única institució que elegixes tu

L'hemicicle d'Estrasburg en ple. El Parlament Europeu s'elegix per sufragi directe des de 1979.

Foto: Diliff, CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons

Quatre tipus de norma europea

NORMA	QUÈ FA	CAL TRANSPOSAR-LA?
Reglament	Obligatori en tots els seus elements	No: s'aplica directament als 27
Directiva	Obliga a assolir un resultat	Sí: cada Estat tria la forma
Decisió	Obligatòria per a destinataris concrets	No
Recomanació i dictamen	Orienten sense obligar	No

El RGPD és un reglament i regix igual a Lisboa i a Tallinn. La garantia mínima dels productes és una directiva.

Quatre coses que hui són així per una norma europea

- Usar el mòbil a Lisboa sense recàrrec d'itinerància: no va ser generositat de les operadores, va ser un reglament.
- Que un web et demane consentiment per a les galetes i pugues demanar les teues dades. Això és el RGPD.
- La garantia mínima en comprar un producte, que ve d'una directiva transposada a la llei espanyola.
- Estudiar un curs en un altre país amb reconeixement automàtic, perquè Erasmus+ és un programa de la Unió.

LA DIFERÈNCIA PRÀCTICA MÉS GRAN

Primacia, i no cal derogar res

Quan una norma espanyola contradiu una norma europea aplicable, el jutge espanyol inaplica l'espanyola. No cal derogar-la ni esperar el Tribunal Constitucional. Això separa el Dret de la Unió de la resta del Dret internacional, que es basa en el consentiment de l'Estat i el compliment del qual depén en bona mesura de la voluntat política.

Dos capes per damunt del Dret espanyol, i no funcionen igual. Triar bé la porta és part del treball jurídic.

TORNA AL CAS

Per què Espanya va poder esperar quatre anys

Ángela González Carreño va acudir a un comitè de tractat de l'ONU, no al TEDH ni al TJUE. Va obtenir un dictamen, no una sentència executable. Per això Espanya va poder ignorar-lo sense conseqüència automàtica, i per això va caldre un segon plet a Espanya perquè el Tribunal Suprem reconeguera el 2018 que aquell dictamen obligava i...

Sense el dictamen no hi hauria hagut res a executar. La força d'una decisió internacional depèn del mecanisme que la sosté.

Abans de tancar la unitat

- ☐ Sabries explicar per què la globalització desborda un Dret que va nèixer territorial.
- ☐ Sabries dir qui firma tractats, qui pot demandar i per què la persona és el cas rar.
- ☐ Sabries distingir la Declaració de 1948 dels tractats que sí que obliguen, i el dictamen de la sentència.
- ☐ Sabries separar Estrasburg de Luxemburg i dir com s'arriba a cada un.
- ☐ Sabries explicar qui proposa i qui decidix a la Unió, i la diferència entre reglament i directiva.

Fins aquí la teoria

Continua al llibre de la unitat.